{slide=Алтай}{/slide}
{slide=Алтанцогц}{/slide}
{slide=Баяннуур}{/slide}
{slide=Бугат}{/slide}
{slide=Булган}**“Соргог Бэлчээр” Сумын Бэлчээр Ашиглагчдын Холбоо**
Тэргvvн: Б.Даулетхан,
Утас: 98626397

Газарзvйн байршил:
Булган сум Улаанбаатар хотоос 2000 км-т оршдог. Баруун талаараа БНХАУ, хойд талаараа Дэлvvн сум, зvvн талаараа Ховд аймгийн Монххайрхан, Дуут, урд талаараа Ховд аймгийн Булган, Үенч сумдтай хил залгаа оршдог.

Хvн амын тоо: **5486**
Малын тоо:

бvгд	тэмээ	адуу	vхэр
59033	473	3031	4587

Үндэстэн: Казак, урианхай, халх
Баг: 7
НА тосолд хамрагдсан: 2010он
БАХ-ийн тоо: 12
Малчин орхийн тоо: 787

Хvрсэн амжилт, ажлын vр дvн:

- Сумын 700 гаруй малчин орх 12 БАХ-т зохион байгуулагдсан. 2010 онд бэлчээр онжоох сэлгээх толовлогоо гаргах ажлын эхлэл тавигдсан.
- ШХА-ийн зудын хохирлыг бууруулах тосолд хамрагдан, БАХ-ийн малчид нийт 345000 кг овс хадлан, 21’500 кг ногоон тэжээл бэлтгэж, 80’100 кг томс хvнсний ногоо тариалан хурааж авсан.
- Мон тэжээлийн фонд байгуулах, зуслангийн зам засварлах зэрэг ажлууд хийгдэж vр огоожоо огсон.

{/slide}
{slide=Буянт}{/slide}
{slide=Дэлvvн}{/slide}
{slide=Ногооннуур}"**Буянтай Сонголт" Сумын Бэлчээр Ашиглагчдын Холбоо**

Тэргvvн: М.Ербол

Газарзvйн байршил:

Аймгийн товоос 110 км алслагдсан., баруун хойд талаар Тува улстай, баруун талаар оросын Алтайн мужтай, омнод талаар Увс аймгийн Ховд сум ба Бохморон сумуудтай, зvvн талааараа Алтанцогц, Бугат сумуудтай хил залгадаг, 8 баг, 1 тосгонтой.

Хvн амын тоо:
Малын тоо:
Газар нутгийн хэмжээ, бэлчээрийн талбайн хэмжээ:
Үндэстэн: Казак
Баг:
НА-д хамрагдсан: **2010он**
БАХ-ийн тоо: **21**
Малчин орхийн тоо: **1092**

Хvрсэн амжилт, ажлын vр дvн:

- Малчдын хурал зохион байгуулж, бэлчээрийн хамтын менежментийн чиглэлээр сургалт зохион байгуулсны vр дvнд малчид хэсгийн зохион байгуулалтад орж, бэлчээрээ зохистой ашиглах, хамгаалах, оорсдийн амьжиргааг дээшлvvлэх чиглэлээр хамтран ажиллахаар болсон.
- 1000 гаруй малчин орх бэлчээр усны ойроороо 21 БАХ-т зохион байгуулагдаж ажиллаж байна.
- БАХ-ийн малчид санал гаргаж, онгорсон жилийн зудын нохцол байдалд vндэслээд Тvргэн, Тепсен, Бага хатуу зэрэг нийт 3000 га бэлчээрийг оторын бvс нутаг болгон тогтоож, ашиглалтын хуваарийг сумын Засаг даргын захирамж гаргуулан мордсон нь байгалийн эрсдлийг хохирол багатай даван туулах томоохон бэлтгэл ажил болсон.
- “Буянтай Сонголт” ТББ –ын дэргэд Малчдын сургалт, мэдээлэл, vйлчилгээний товтэй болж 2011 оны 1-р сараас ашиглалтад орсон.

{/slide}
{slide=Сагсай}{/slide}

{slide=Толбо}{/slide}
{slide=Улаанхус}"**Билvv бэлчээр" Сумын Бэлчээр Ашиглагчдын Холбоо**
Тэргvvн**: М.Ермурат**

Газарзvйн байршил:
Баян-олгий аймгийн Улаанхус сум нь баруун талаараа БНХАУ, хойд талаараа ОХУ, болон баруун талаараа Цэнгэл сумтай, зvvн омнод талаараа Сагсай сумтайхил залгаа оршдог. Алтайн Таван Богдын болон Сийлхэмийн нурууны салбар уулсын хондийд, Ховд голын эрэг дээр далайн тvвшингээс дээш 1776 м ондорт оршдог. Аймгийн товоос 45 км, Нийслэлээс 1755 км зайд байршсан. Согоог, Хох Хотол зэрэг томоохон суурившсан багуудтай.

Хvн амын тоо: **7318**
Малын тоо:

бvгд	**тэмээ**	**адуу**	**vхэр**
124056	597	4459	7727 /60%/

Газар нутгийн хэмжээ, бэлчээрийн талбайн хэмжээ: Нутаг дэвсгэр нь 604793 га богоод vvний 465543 га-г ходоо аж ахуйн газар, тухайлбал 464424,9 га нь бэлчээр, 1020 га нь хадлан, 6,3 га нь тариалангийн газарт ноогддог.

Үндэстэн: **Казак**
Баг: **8**
НА-д хамрагдсан: **2010он**
БАХ-ийн тоо: **21**
Малчин орхийн тоо: **1486**

Хvрсэн амжилт, ажлын vр дvн:

- Ногоон алт тосол 2010 оноос хэрэгжиж эхэлсэн. 2010 онд нийт 8 багийн нийт малчин орхийн 90%-ийг хамруулан хурал зохион байгуулж, хэсгийн зохион байгуулалтаар бэлчээрийн менежмент хийх сургалт сурталчилгаа явуулсны vр дvнд малчид 21 БАХ-т зохион байгуулагдан ажиллахаар болсон.
- Малчдын хамтын vvсгэл санаачлагыг дэмжиж сумын ЗДТГ-с малчдын сургалт, мэдээлэл, vйлчилгээний товийн vйл ажиллагаа явуулах байраар хангасан нь малчид цаашид vйл ажиллагаагаа оргожvvлэх таатай нохцлийг бvрдvvлж огсон.

{/slide}
{slide=Цэнгэл}
“Цэнгэл буян” Сумын Бэлчээр Ашиглагчдын Холбоо
Тэргvvн: Т.Ахай
Утас: 99425717

Газарзvйн байршил:
Тус сум нь Монгол улсын баруун хязгаарын хилийн хамгийн захын цэг болох Алтай нур
ууны
эхний
хэсэг
Таван
богд
уулын
Хvйтний
оргилоос
эхэлж
баруун
талдаа
ОХУ,
БНХАУ-тай
хил
залган
орших
богоод
байгаль
цаг
уурын
хатуу
ширvvн
уур
амьсгалтай
,
далайн
тvвшнээс
дээш
оргогдсон
хамгийн
ондор
цэг
нь
4653 м /
Хvйтний

оргил
/,
хамгийн
нам цэг
нь
1873 м.

Хvн амын тоо: **8378**
Малын тоо:

	бvгд	тэмээ	адуу
Цэнгэл	**165730**	519	5735

Газар нутгийн хэмжээ, бэлчээрийн талбайн хэмжээ: Нийтдээ 646.3 мянган га газар ну тагтай.Газрын
нэгдмэл
сангийн
vндсэн
ангиллаар
нь
авч
vзэхэд

нийт

нутгийн
93.4%
буюу
603.7
мянган
га-г
ХАА-н
газар
эзэлдэг
.
Газрын

сангийн
56.7 %
буюу
366.8
мянган
га
газар
Монгол
Алтайн
нурууны

байгалийн
цогцолбортгазарт
тооцогдож

улсын
тусгай

хамгаалалтанд

байдаг
.

Үндэстэн: **Казак, тува**
Баг: **9**
НА-д хамрагдсан: **2005 он**
БАХ-ийн тоо: **34**
Малчин орхийн тоо: **1757**

Хvрсэн амжилт, ажлын vр дvн:

1. Бэлчээр зохион байгуулалт, бэлчээрийн тогтвортой менежментийн чиглэлээр.

- 34 БАХ 422 068 габэлчээрийн талбайд менежмент хийн тогтвортой ашиглаж бай на .

- Бэлчээрийн менежментийн толовлогоо жил бvр тогтмол хэлэлцvvлж, батлуулан, мордож
,
хэрэгжилтийг
хянадаг
механизм
бvрэлдэн
тогтсон
.

- Сумын торийн захиргааны байгууллагатай хамтран Сумын бэлчээр, хадлан ашиглах журам боловсруулан, мордон ажиллаж байна.

- Малчид бэлчээр зов зохистой ашиглаж хамгаалахад жигд тогтмол оролцдог болсон. Энэ талаарх шийдвэрээ малчид оорсдоо хэлэлцэж гаргадаг болсон. Нэгэнт оорсдийнх нь гаргасан шийдвэр учраас амьдралд ойр, хэрэгжих боломжтой байдаг.

Үvний vр дvнд дараах тодорхой vр дvн гарсан байна.

1. Бэлчээрийг удаан хугацаагаар vргэлжлvvлэн талхалж, ашиглах явдлыг зогсоож, сэлгэж онжоодог

болсон
.

2. Бусдын хадлан бэлчээрийг свйтгэж, талхлах зорчил арилсан.
3. Оволжоо, намаржаанд орсож буух зорчил арилж, тохирсон хугацаандаа буудаг
.

4. Адууг зохион байгуулалттайгаар алсын оторт гаргадаг болсон.
5. Хадлангийн талбайг хашиж хамгаалах, бэлчээр усжуулах, худаг ус гаргах, зам з асах зэрэг ажлыг БАХ-ийн гишvvд хамтарч хийдэг болсон
.

6. Отрын бvс нутаг, нооц бэлчээрийн зурвас тогтоож огсон.

- 2005 онд Цэнгэл суманд Хар Татарын услалтын систем шинэчлэн барьсан нь аши гладахгvй байсан 4800 га бэлчээрийг ашиглах боломжтой болж , 5 багийн малчид малаа бэлчээх боломжтой болсон
.

- 2006 онд Шар говийн амны толгойн барилгыг оорчилж хvчин чадлыг нь нэмэгдvv лсэнээр т

албайд
гарах
усны
нооц
2-3
дахин
, 2740
га
бэлчээрийн
га-ийн
ургац
5-8
дахин
нэмэгдсэн
,

- 2008 онд уг Шар говийн эвдэрсэн далангийн **хоолойг** засварласанаар 3200 га бэ
лчээрийн
талбайг
нэмж
усжуулсан
байна
.

- Харганат голын дагуу 80 га бэлчээрийг услалтын далан сувгийг малчид оорсдий
н санаач
илга х
одолмороор
хийж
гvйцэтгэн
сайжруулсан
.
Ингэснээр
бэлчээрийн
ургац
2.8
дахин
нэмэгдэж
35
орхийн
малчид
vр
шимийг
нь
хvртсэн
байна

.
Усалгааг
сайжруулсанаар
урьд
онд 24
тэвш
хадлан
авдаг
байсан
бол 67
тэвш
буюу
ургац
2,8
дахин
нэмэгдсэн
байна
.

Малчдын өөрийгөө удирдах байгууллага, бvх малчдын хоршоо.

- БАХ-vvдийг vйл ажиллагаа оргожин тэлж, 2007 онд “Малчны хогжил” бvх малчд ын хор шоо
байгуулах
хэмжээнд
хvрсэн
. ”
Малчны
хогжил
”
хоршоо
засгийн
газраас
хэрэгжvvлж
буй “
Чацаргана
”
хотолборт
хамрагдан

ажмжилттай
хэрэгжvvлж
байна
. Энэ
ажлын
хvрээнд
2500
ширхэг
суулгац
тарьж
арчилж
байна
.

- “Хулан” нохорлол нь 14 га газрын бургасан ойг хашиж хамгаалан биологийн нох
н с
эргээлтийг
2
дахь
жилдээ
амжилттай
хэрэгжvvлж
байгаа
зэрэг
БАХ-ийн
дотор
шинэлэг
vvсгэл
санаачилгууд
гарч
байна
.

Чадавхи.

Малчдын байгууллага удирдлага, менежмент, санхvvгийн хувьд бие даасан чадавхита
й болсны
илрэл
нь
ХХААХҮЯ-с
зарласан тендерт
амжилттай

оролцож
сумын
хогжлийн стратеги толовлогоонд орсон Шар нуур 1,2 тослийг 2010 онд хэрэгжvvлсэн явдал юм. Шинээр 2
услалтын
систем
баригдсан
нь
орон нутагт хийгдсэн томоохон хоронго оруулалт
болсон.Энэхvv
2 vйлдвэрийн
газар
нь
20 гаруй
ажлын
байр бий болгож, орон
нутгийн
тэжээл vйлдвэрлэл, эрсдэл даван туулах чадавхийг бэхжvvлэхэд чухал vvрэг гvйцэтгэнэ гэж vзэж
байна
.

{/slide}
{slide=Олгий}{/slide}